

השפעת ההשתתפות בקהילה מקצועית לומדת

על אקלים בית-ספרי ועל אקלים כיתתי

אחת השאיפות של המפתחים של קהילה מקצועית לומדת ושל המשתתפים בה היא להשפיע על המרחב הכיתתי וסביבתו (בית הספר, עיר וכו') באופן חיובי, באמצעות עיסוק בלמידת עמיתים מבוססת נתונים ובשיתופי פעולה סביב יוזמות. השינויים המיוחלים עשויים להתרחש בכמה זירות ותחומים במרחב הכיתתי: בתחום הלימודי, בתחום האפקטיבי-רגשי, בתחום הרגשי ועוד. בהקשר זה ראוי להתייחס למושגים **אקלים בית-ספרי ואקלים כיתתי**.

מהו אקלים בית-ספרי? (School climate)

אחת הסביבות המשמעותיות ביותר לצעירים היא סביבת בית הספר; סביבה שיש בה דמויות משמעותיות קבועות, ושהתלמיד מבלה בה שעות רבות מיומו, כך שהוא חווה בה חוויות חברתיות ולימודיות המשפיעות על זהותו. חשוב שהמרחב הבית-ספרי יהיה מקום שהבאים בשעריו ירגישו בטוחים, מוגנים ואהודים.

מסקר נתוני המיצ"ב של משרד החינוך משנת 2020 עולה שעד כעשירית מן התלמידים, בכל שכבות הגיל, דיווחו על היבטים שונים של אלימות בבית הספר, ועל היעדר תחושת מוגנות¹. קובעי מדיניות ואנשי מקצוע בחנו כיצד אקלים בית-ספרי יכול לסייע למניעת אלימות ולהגברת תחושת הביטחון בקרב תלמידים בבית הספר.

אקלים בית-ספרי מתייחס לאיכות ולאופי של חיי בית הספר. האקלים הבית-ספרי מבוסס על האופן שבו תלמידים, הורים ועובדים חווים את בית הספר, והוא משקף נורמות, מטרות, ערכים, יחסים בין-אישיים, שיטות הוראה ולמידה ומבנים ארגוניים.

אף ש"אקלים בית-ספרי" הוא מושג מורכב ורב-ממדי, ובמחקר אין הסכמה רחבה על הגדרתו, יש מודלים אחדים העוסקים באקלים הבית-ספרי ובקשר שלו למניעת אלימות ולתחושת ביטחון בבית הספר. ארגון ה-[NSCC](#) מונה חמישה ממדים מרכזיים שמקדמים אקלים בית-ספרי חיובי:

1. **בטיחות:** למשל, כללים ונורמות, בטיחות פיזית ובטיחות חברתית-רגשית;
2. **מערכות יחסים:** למשל, הכלה של שונות, תחושת שייכות, תמיכה חברתית, קשרים בין תלמידים לבין עובדי הוראה;
3. **תהליכי הוראה ולמידה:** למשל, הוראה משמעותית ומגוונת, הגדרת ברורה של מטרות למידה, הערכה תקפה ומקדמת;
4. **מדיה חברתית:** מידת ואופן השימוש במדיה, וההשפעה שלה על התלמידים;
5. **הסביבה המוסדית:** למשל, ניקיון, שטחים למשחק, איכות המבנה.

מדוע חשוב לדאוג לאקלים חיובי בכל אחד מהממדים?

¹ ראו עמ' 26–33 [בדוח](#).

מספרות המחקר הענפה בתחום עולה כי לאקלים בית-ספרי חיובי יש השפעה על היבטים רבים, ובהם:

- ✓ מוטיבציה ללמידה בקרב תלמידים ([דוגמה](#))
- ✓ הפחתת אלימות ותוקפנות בבית הספר ([דוגמה](#))
- ✓ הפחתת מקרים של הטרדה בכלל, ושל הטרדה מינית בפרט ([דוגמה](#))
- ✓ פיתוח דפוסי התנהגות בריאים ומקדמים בקרב תלמידים; ([דוגמה](#))
- ✓ הישגים בלימודים ([דוגמה](#))
- ✓ תחושת חוסן ורווחה של תלמידים ([דוגמה](#))

מהו אקלים כיתתי?

כמו במקרה של אקלים בית-ספרי, כך אין הגדרה אחידה ומקובלת למושג **אקלים כיתתי**. באופן כללי, המושג "אקלים" מתייחס לאופן שבו הפרט חווה את הסביבה החברתית, התרבותית, הלימודית והפיזית. באופן זה, אקלים כיתתי מתייחס לאופן שבו התלמיד חווה את תהליכי **הלמידה, את התקשורת, את היחסים הבין-אישיים** ואת **השהות בכיתתו**.

במסגרת הכיתתית נוצרים תהליכים חברתיים המושפעים ממאפייני הסביבה הפיזית, ממאפייני התלמידים, ממאפייני המורים וממאפיינים ארגוניים נוספים. לכל אלו השלכות על האפיונים הייחודיים של הכיתה: נורמות, עמדות כלפי למידה, ביצוע מטלות, דמוקרטיה, עזרה הדדית, שיתוף פעולה, לכידות, דפוסי תקשורת וכדומה.

אקלים כיתתי ממלא תפקיד חיוני בעיצוב החוויה החינוכית הכוללת של התלמידים. הוא כולל היבטים פיזיים, פסיכו-חברתיים ורגשיים של סביבת הלמידה, המשפיעים על ההצלחה בלימודים, על ההערכה העצמית ועל ההתפתחות החברתית של התלמידים.

מדוע חשוב לטפח אקלים כיתתי חיובי?

אקלים חיובי בכיתה תורם ללמידה, מקדם מעורבות, מעודד שיתוף פעולה ומטפח תחושה חזקה של קהילה בקרב התלמידים. מחקרים רבים מצביעים על ההשפעה שיש לאקלים הכיתתי החיובי על ממדים שונים, ובהם:

1. **הישגים בלימודים:** נמצא כי אקלים כיתתי חיובי קשור לביצועים אקדמיים טובים יותר בקרב תלמידים, בכל הגילים. תלמידים שמרגישים בטוחים ומוגנים בסביבת הלמידה שלהם נוטים יותר לעסוק בפעילויות כיתתיות ולקחת סיכונים אינטלקטואליים. זה מוביל להבנה מעמיקה יותר, לחשיבה ביקורתית משופרת ולהישגים טובים יותר בלימודים. ([דוגמה](#))
2. **התפתחות חברתית-רגשית:** הרווחה הרגשית של התלמידים היא חיונית להתפתחותם הכללית, ואקלים חיובי בכיתה עוזר לטפח אינטליגנציה רגשית ומיומנויות חברתיות. בסביבה תומכת ומכבדת התלמידים לומדים כיצד לנהל את רגשותיהם, להזדהות עם אחרים ולשמור על מערכות יחסים בריאות. ([דוגמה](#))

3. **מוטיבציה וביטחון עצמי:** אקלים כיתתי מטפח תורם לתחושת ערך עצמי ולמסוגלות עצמית בקרב התלמידים. כאשר תלמידים מרגישים מועצמים ומסוגלים, הם מקבלים מוטיבציה להתמיד, להתגבר על אתגרים ולמצות את מלוא היכולת שלהם. ([דוגמה](#))
4. **הכלה של מגוון:** אקלים כיתתי יכול להשפיע באופן משמעותי על רמת ההכלה והשילוב של נקודות מבט מגוונות ושל תלמידים מגוון רקעים. אקלים חיובי מקדם פתיחות מחשבתית וכבוד לפלורליזם, ועוזר לתלמידים להעריך את התרומה שיש לרקעים שונים ולחוויות שונות. ([דוגמה](#))
5. **שימור ומניעת נשירה:** אקלים חיובי מונע נשירה של תלמידים. אווירה חיובית תורמת להתמדה של תלמידים ולרצון שלהם להשלים את תהליכי הלימוד. ([דוגמה](#))

ומה הקשר לקהילה מקצועית לומדת? (קמ"ל)

כאשר מורים משתתפים באופן פעיל בקהילות למידה מקצועיות, הם נחשפים לשפע של משאבים ורעיונות ליצירת אקלים חיובי בכיתה, ויכולים ליישם אותם בכיתותיהם. זאת ועוד, כאשר מורים מקבלים מעמיתיהם משוב מקדם ותמיכה, הם יכולים לשפר בהתמדה את הפרקטיקות שלהם כדי ליצור סביבה כיתתית המטפחת את הצמיחה החברתית, הרגשית והאקדמית של תלמידיהם. ואכן, מגוון מחקרים מצביעים על הקשר בין השתתפות בקמ"ל לבין שיפור [פרקטיקות הוראה](#), [תחושת מסוגלות](#) ו**[מוטיבציה של מורים](#)**.